

KOPERNIK

Polskie Towarzystwo Kulturalne „Mikołaj Kopernik” • Polska kulturalna udruga „Mikołaj Kopernik” • Biuletyn 4/2024

W numerze:

- Inauguracja Narodowego Czytania w Zagrzebiu oraz wizyta Bogusława Lindy i Lidii Popiel
- Nagroda Kopernik dla Macieja Czerwińskiego
- Grzybobranie
- Święto Niepodległości
- Wielkie malowanie
- Promocja książki *Oaza u Crikvenici*
- Warsztaty świąteczne i Boże Narodzenie

POLSKIE TOWARZYSTWO KULTURALNE
POLJSKA KULTURNA UDRUGA

MIKOŁAJ
KOPERNIK

W obiektywie

Kogo, jak kogo, ale Polskiej Szkoły na Zagreb Advent Run zabraknąć nie mogło! Bieg miał charakter humanitarny i odbył się w niedzielę 8.12.2024 r. o godz. 12.00. Sponsorem wpisowego był Wydział Konsularny Ambasady RP w Zagrzebiu.

Ujednolicony strój naszych biegaczy i biegaczek sprawił, że polska grupa wyróżniała się w tłumie.

Drodzy Kopernikanie!

Ostatni kwartał 2024 r. minął pod szczęśliwą gwiazdą. Dzięki osobistym staraniom konsul, Emilii Bali i finansowaniu Ambasady RP w Republice Chorwacji mogliśmy zainaugurować w Zagrzebiu Narodowe Czytanie z udziałem mistrza polskiej sceny, Bogusława Lindy. Był to miły krok w rozwoju naszej grupy teatralnej Obserwatorium i dowód na to, jak bardzo w ostatnim czasie rozszerzyliśmy zakres naszej działalności w PTK.

Otrzymaliśmy też, wyższą niż zwykle, dotację do naszego kwartalnika, pozwalającą nam m.in. na wypłacenie honorariów współpracownikom i autorom z kręgu Polonii. Mamy nadzieję, że taka tendencja się utrzyma i że nadal będziemy mogli wydawać nasz kwartalnik na zasadach *fair play*. Za pisanie projektów i ich rozliczanie odpowiada w towarzystwie Beata Winnicka Bożanović i to jej profesjonalizmowi oraz wielotygodniowej pracy zawdzięczamy również to, że nasz projekt zajął pierwsze miejsce na liście ofert z obszaru mediów, które zostały objęte dużym grantem przyznawanym przez Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”. Tak więc „aleją gwiazd idziemy”.

Udało się nam również odmalować reprezentacyjno-galeryjną część siedziby oraz biuro. Zarówno za nami, jak i wciąż przed nami, sporo prac porządkowych i organizacyjnych.

Zarząd PTK przyznał Nagrodę Kopernik Maciejowi Czerwińskiemu – polskiemu sławie, krytykowi literackiemu i tłumaczowi, profesorowi Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie – za szczególne zasługi w poznawaniu i rozumieniu narodu polskiego i chorwackiego oraz wkład w budowanie polsko-chorwackich relacji kulturalnych. Nagrodę tę otrzymali do tej pory Miljenko Jergović i Dalibor Blažina. Wręczenie nagrody odbyło się 2 października w czasie spotkania, na którym otwarliśmy wystawę o Powstaniu Warszawskim.

Tradycyjnie świętowaliśmy razem z okazji Narodowego Święta Niepodległości, odbyły się warsztaty bożonarodzeniowe i spotkanie wigilijne. Ważnym punktem w naszym programie była promocja książki *Oaza u Crikvenici* Janiny Kujawskiej-Tenner w tłumaczeniu Slavena Kale wydanej przez znane nam dobrze wydawnictwo Srednja Europa.

.....
PROJEKT FINANSOWANY PRZEZ MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH RZECZPOSPOLITEJ POLSKIEJ W KONKURSIE „POLONIA I POLACY ZA GRANICĄ 2024 – MEDIA I STRUKTURY”.

PROJEKT FINANCIRAN OD STRANE MINISTERSTVA VANJSKIH POSLOVA REPUBLIKE POLJSKE U NATJEČAJU „POLONIJA I POLJACI U INOZEMSTVU 2024 – MEDIJI I STRUKTURE”.

PROJEKT FINANSOWANY PRZEZ MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH RZECZPOSPOLITEJ POLSKIEJ W KONKURSIE „POLONIA I POLACY ZA GRANICĄ 2024 – REGRANTING”.

PROJEKT FINANCIRAN OD STRANE MINISTERSTVA VANJSKIH POSLOVA REPUBLIKE POLJSKE U NATJEČAJU „POLONIJA I POLJACI U INOZEMSTVU 2024 – REGRANTING”.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Publikacija izražava isključivo stavove autora/autorica i ne može se poistovjetiti sa službenim stavom Ministarstva vanjskih poslova.

Ovaj je dokument izrađen uz finansijsku podršku Savjeta za nacionalne manjine. Sadržaj ovog dokumenta u isključivoj je odgovornosti PKU M. Kopernik i ni pod kojim se uvjetima ne može smatrati kao odraz stajališta Savjeta za nacionalne manjine.

POLSKIE TOWARZYSTWO KULTURALNE
POLJSKA KULTURNA UDRUGA

Grzybobranie! Cóż to za temat! Godny samego wieszca. To nasze zagrzebskie jeszcze czeka na swoją epopeję. Ale żarty na bok. W niedzielę 6 października wybraliśmy się na grzyby do lasu w Ključić Brdo. Naszą przewodniczką była znawczyni grzybów i lasów Janina Wojtyna-Welle. Udało się nam zebrać wiele pięknych okazów borowików, podgrzybków, ale i zajęczków czy maślaków... niektórzy nazbierali też najbardziej trujące grzyby w lesie, ale czujne oko Janiny szybko wychwyciło w naszych koszykach niepożądane okazy, których od razu się pozbyliśmy. Życzę miłej lektury!

Redaktor(ka) naczelna
Małgorzata Vražić

Fot. MV.

Wystawa „Powstanie Warszawskie – z okazji 80-lecia”

Z okazji 80 rocznicy Powstania Warszawskiego w ramach projektu „Spojrzenie w przeszłość” przygotowana została wystawa. Jej otwarcie odbyło się w siedzibie w dniu 2 października. Autorem wystawy, poświęconej tym tragicznym wydarzeniom, jest prof. dr. sc. Damir Agičić. Autor – niestety – nie był obecny na uroczystym otwarciu, gdyż przeszkodził mu w tym covid.

Po otwarciu wystawy nasza przewodnicząca wręczyła nagrodę Polskiego Towarzystwa Kulturalnego „Mikołaj Kopernik” za szczególne zasługi w poznawaniu i rozumieniu narodu polskiego i chorwackiego oraz wkład w budowanie polsko-chorwackich relacji kulturalnych Maciejowi Czerwińskiemu – polskiemu sławście, tłumaczowi i profesorowi literatury chorwackiej na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie.

Izložba „Varšavski ustanak – povodom 80-e godišnjice”

Prigodom 80. godišnjice Varšavskog ustanka u okviru projekta „Pogled u prošlost” pripremljena je izložba. Njezino otvorenje održano je u našem sjedištu dana 2. listopada. Autor izložbe, posvećene tim tragičnim zbivanjima, je prof. dr. sc. Damir Agičić. Autor nažalost nije bio prisutan na otvorenju jer ga je spriječio covid.

Nakon otvorenja izložbe naša predsjednica uručila je nagradu Poljske kulturne udruge „Mikołaj Kopernik” za posebne zasuge u međusobnom poznavanju i razumijevanju poljskog i hrvatskog naroda te doprinos izgradnji poljsko-hrvatskih kulturnih veza Maciejowi Czerwińskom – poljskom slavistu, prevoditelju i profesoru hrvatske književnosti na Jagelonskom sveučilištu u Krakovu.

Od lewej prof. Magdalena Najbar-Agičić, prof. Maciej Czerwiński i Jolanta Sychowska Kavedžija. Fot. NIP.

POLSKIE TOWARZYSTWO KULTURALNE
POLJSKA KULTURNA UDRUGA

Kronika wydarzeń

Urodziny

Dnia 8 października nasza przewodnicząca, Jolanta Sychowska Kavedžija obchodziła 70. urodziny. Z tej okazji spotkaliśmy się w siedzibie przy dobrych trunkach i torcie czekoladowym z bitą śmietaną, który z mistrzowską dokładnością i dbałością o proporcje składników, zrobiła córka Joli, Nel. Był wyborny i elegancki. Jubilatka była wzruszona, a my szczęśliwi, że udało się nam ją trochę zaskoczyć imprezą – niespodzianką. Nie zabrakło kwiatów i prezentów. Na kopernikańskie urodziny Joli dotarła też z Cambridge jej starsza córka Iza.

Rođendan

Dana 8. listopada naša predsjednica Jolanta Sychowska Kavedžija slavila je svoj 70. rođendan. Tom prigodom okupili smo se u sjedištu uz dobro piće i čokoladnu tortu sa šlagom koju je majstorski, uz svu brigu oko proporcija sastojaka, priredila Jolina kći Nel. Torta je bila izvrsna. Slavljénica je bila ganuta, a mi sretni što smo je barem donekle uspjeli iznenaditi proslavom. Nije izostalo cvijeće i pokloni. Na Jolin rođendan iz Cambridgea je u Kopernik pristigla i njezina druga kći Iza.

Podczas urodzin. Fot. NIP.

Narodowe czytanie po raz pierwszy w Zagrzebiu

W tym roku odbyła się 13 edycja Narodowego Czytania – akcji, która została zorganizowana w Polsce w celu propagowania znajomości literatury narodowej. Dla naszego Towarzystwa i działającego w nim Teatru Obserwatorium, liczba 13 okazała się wyjątkowo szczęśliwa, gdyż zaproszenie Ambasady RP w Zagrzebiu i Konsula Honorowego w Splicie, Josipa Roglića, przyjął jeden z najznakomitszych polskich aktorów – Bogusław Linda. Nasz amatorski zespół teatralny miał więc zaszczyt wystąpić u boku legendy. Dnia 23 października 2024 r. na kopernikańskiej scenie odczytaliśmy wspólnie fragmenty *Kordiana* Juliusza Słowackiego. Tekst to nietatwy, ale daliśmy radę i trema nas nie zjadła.

Przewodnicząca PTK i szefowa teatru Jolanta Sychowska Kavedžija wybrała z dramatu kilka reprezentatywnych fragmentów, a Bogusław Linda zarezerwował dla siebie monolog Podchorążego, gdyż uczył się go jeszcze w Szkole Teatralnej. Wraz z żoną, Lidią Popiel – wybitną fotografką, aktorką i modelką, pojawił się dzień wcześniej na próbie i zarządził nowe ustawienia świateł. To pierwsze spotkanie wszystkich pozytywnie zelektryzowało, a zespół Obserwatorium poczuł jak działa adrenalina najwyższej jakości.

Nacionalno čitanje po prvi put u Zagrebu

Ove je godine po 13. put održana akcija Nacionalnog čitanja – akcije koja se organizira u Poljskoj u cilju promocije poznavanja nacionalne književnosti. Za našu udrugu i Teatar Obserwatorium, koji djeluje u njezinom sastavu, brojka 13 pokazala se iznimno sretnom jer je na poziv Veleposlanstva RP u Zagrebu i počasnog konzula RP u Splitu Josipa Roglića stigao jedan od najistaknutijih poljskih glumaca – Bogusław Linda. Naša amaterska družina imala je čast nastupiti uz bok legende. Dana 23. listopada na pozornici naše udruge zajedno smo čitali ulomke *Kordiana* Juliusza Słowackog. To nije lak tekst, no uspjeli smo i trema nas nije pojela.

Predsjednica PKU i šefica kazališta Jolanta Sychowska Kavedžija izabrala je iz te drame nekoliko reprezentativnih ulomaka, a Bogusław Linda je za sebe rezervirao monolog Dočasnika, jer ga je učio još u vrijeme studija na Kazališnoj akademiji. Zajedno sa suprugom, Lidijom Popiel – istaknutom fotografkinjom, glumicom i manekenkom, dan uoči predstave pojavio se na probi i odredio novi raspored svjetala. Ovaj prvi susret sve je pozitivno naelektrizirao, a družina Obserwatorium osjetila je kako djeluje adrenalin najviše kvalitete.

Fot. NIP.

Kronika wydarzeń

Na pierwsze zagrzebskie Narodowe Czytanie w Koperniku przybyli liczni goście. Byli wśród nich zarówno Konsul RP w Zagrzebiu Emilia Bala z mężem, pracownicy Ambasady RP, członkowie PTK z rodzinami, kadra profesorska z Katedry Języka i Literatury Polskiej, studenci polonistyk. Po występie, którego niekwestionowaną gwiazdą był Bogusław Linda, nastąpił czas na „drużenie się”, rozmowy przy lampce wina i poczęstunku, wspólne zdjęcia, autografy. My też zdobyliśmy swój! To był niezapomniany czas i moment narodzin nowej tradycji.

Druga edycja Narodowego Czytania w PTK przed nami, tak więc jesień 2025 r. zapowiada się ekscytująco. Maestro obiecał nas jeszcze kiedyś odwiedzić. W tym miejscu składamy szczególne podziękowania p. Emilii Bali, za osobiste zaangażowanie i umożliwienie realizacji tego projektu.

Na prvo Nacionalno čitanje u „Koperniku” pristigli su brojni gosti. Bili su među njima konzulica RP u Zagrebu Emilia Bala sa suprugom, zaposlenici Veleposlanstva RP, članovi PKU s obiteljima, profesori s Katedre poljskog jezika i književnosti, studenti polonistike. Nakon nastupa, čija je neosporna zvijezda bio Bogusław Linda, došlo je vrijeme za druženje, razgovor uz čašu vina i zakusku, zajedničko fotografiranje, autograme. I mi smo dobili svoj! Bilo je to nezaboravno vrijeme i trenutak rađanja nove tradicije.

Druga manifestacija Nacionalnog čitanja u PKU je ispred nas, tako da se sprema uzbudljiva jesen 2025. Maestro je obećao da će nas još nekad posjetiti. Na ovom mjestu želimo izraziti posebnu zahvalu gđi Emiliji Bali na osobnom angažmanu i omogućavanju ostvarenja ovog projekta.

Żyje! Czy temu słowu zajrzeliście w duszę?
Nie wiem... w tym jednym słowie jakieś serce bije,
Rozbieram je na dźwięki, na litery kruszę,
I w każdym dźwięku słyszę głos cały ogromny!
Dzień naszej zmagaty będzie wielki-wielkopomny!

A dzień pierwszy wolności gdy radość roznieci,
Ludzie wesela krzykiem o niebo uderzą,
A potem długą ciemność niewoli przemierzą,
Słędą... i z wielkim śkaniem zapłaczą jak dzieci,
I słyhać będzie płacz ogromny zmartwychwstania.

*Dla
Iloich
kompletak i krasopli
z zavrata Dazki!!
Bogusław Linda*

Fragment monologu Podchorążego ze specjalną dedykacją Bogusława Lindy dla naszej grupy teatralnej. Fot. MV.

Bogusław Linda i Jolanta Sychowska Kavedžija. Fot. NIP.

Wspólne zdjęcie z prof. Ivaną Vidović Bolt i studentami 5 roku zagrzebskiej polonistyk oraz lektorkami dr Małgorzatą Vračić i dr Kamilą Kwiatkowską.

Narodowe Czytanie w Zagrzebiu. Fot. z archiwum PTK.

Kronika wydarzeń

Wielkie malowanie

W drugiej połowie listopada udało się nam zrealizować ważny projekt – malowanie siedziby (biura i galerii PTK). Przygotowanie do malowania oznaczało kilkudniowe sprzątnięcie i porządkowanie tej ogromnej przestrzeni. Członkinie i członkowie zarządu PTK zakasali mankiety i przygotowali wnętrza do dalszych prac. Ekipa malarzy sprawnie przystąpiła do działań i odświeżyła nasze, już bardzo wymagające ingerencji, ściany. Kolory: biały, szary i czerwony zostały, ale różnica jest wielka. Rzeczywiście, było to wielkie malowanie, zważywszy wysokość i powierzchnię ścian w siedzibie.

Veliko krečenje

U drugoj polovici studenog uspjeli smo realizirati važan projekt – krečenje sjedišta (ureda i galerije PKU). Pripreme za krečenje značile su spremanje i čišćenje tog velikog prostora koje je potrajalo nekoliko dana. Članice i članovi vodstva udruge zasukali su rukave i pripremili prostor za daljnje radove. Ekipa malera brzo je pristupila radu i osvježila naše zidove koji su uistinu tražili intervenciju. Boje: siva, bijela i crvena ostale su, no razlika je golema. Stvarno je to bilo veliko krečenje uzimajući u obzir visinu prostorija i površinu zidova.

Fot. NIP i MV.

DKF

Październikową projekcję w ramach Dyskusyjnego Klubu Filmowego poświęciliśmy naszemu gościowi – Bogusławowi Lindzie. Zobaczyliśmy ostatni film mistrza polskiej kinematografii, Andrzeja Wajdy, *Powidoki*. Bogusław Linda wciela się w nim w postać Władysława Strzemińskiego, wybitnego polskiego malarza i wykładowcy. Film skupia się na końcowych latach życia artysty, które przypadły w okresie stalinizmu, ukazując jego sprzeciw wobec narzucanej doktryny socrealizmu. To opowieść o walce o artystyczną wolność w trudnych czasach politycznych. A 29 listopada odbył się również premierowy pokaz relacji z Narodowego Czytania *Kordiana* Juliusza Słowackiego w Koperniku, zwieńczonego wywiadem z Bogusławą Lindą przeprowadzonym przez redaktorkę naczelną „Kopernika” Małgorzatę Vražić. Potem podyskutowaliśmy o filmie *Sami swoi. Początek*.

DKF

Listopadsku projekciju u okviru Filmskog diskusijskog kluba posvetili smo našem gostu – Bogusławu Lindi. Pogledali smo zadnji film majstora poljske kinematografije Andrzeja Wajde, *Slika koja ostaje*. Bogusław Linda glumi u njemu lik Władysława Strzemińskiego, istaknutog poljskog slikara i predavača. Film se fokusira na završne godine života umjetnika, koje su pripale na razdoblje staljinizma, prikazujući njegovo protivljenje nametnutoj doktrini socrealizma. To je priča o borbi za umjetničku slobodu u teškim političkim vremenima. Dana 29. studenog gledali smo također premijerni prikaz izvještaja s Nacionalnog čitanja *Kordiana* Juliusza Słowackog u „Koperniku” okrunjen intervjoom s Bogusławom Lindom koji je vodila naša glavna urednica Małgorzata Vražić. Nakon toga smo razgovarali o filmu *Sami swoi. Początek*.

Fot. NIP.

POLSKIE TOWARZYSTWO KULTURALNE
POLJSKA KULTURNA UDRUGA

**MIKOŁAJ
KOPERNIK**

Zagrzebskie dziady

W tym roku postanowiliśmy zorganizować dziady, nawiązujące do prastarych tradycji słowiańskich oraz oczywiście do dramatu Adama Mickiewicza *Dziady* cz. II. Pokutne dusze co prawda nie przybyły, ale my bawiliśmy się świetnie, a dobrego jedzenia i picia nie zabrakło. Wszystkich zdjęć z imprezy nie pokażemy, gdyż stało się z nami coś dziwnego... niektórym wyrosły długie blond włosy wiedźmy, po innych biegły pająki. A na poważnie, to nasze spotkanie stało się okazją do wspomnień tych z nas, którzy odeszli: o Barbarze Kryżan-Stanojević, Jadwidze Jakus czy Walentynie Lončarić.

Zagrebački Dušni dan

Ove smo godine odlučili organizirati Dušni dan, koji je tradicija koja potječe iz slaven-skih tradicija te se nadovezuje – naravno – na dramu Adama Mickiewicza *Dušni dan*, 2. dio. Pokajničke duše nisu pristigle, no mi smo se dobro zabavljali, a nije nedostajalo dobrog jela i pića. Nećemo pokazati sve slike s ovog događaja, jer nam se dogodilo nešto neobično – nekima je narasla dugačka plava kosa vještice, po drugima su trčali paukovi. A ozbiljno govoreći, ovaj naš susret postao je prilika za sjećanja na one koji su nas napustili: na Barbaru Kryžan-Stanojević, Jadwigu Jakus ili Walentynu Lončarić.

Święto niepodległości

Polacy w Zagrzebiu tradycyjnie obchodzili polskie święto narodowe, czyli Dzień Niepodległości. Uroczystość odbyła się 13 listopada 2024 r. w naszej siedzibie. Zgromadzonych Polaków i ich gości na początku powitali Ambasador Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Chorwacji Paweł Czerwiński, prezes Polskiego Towarzystwa Kulturalnego „Mikołaj Kopernik” Jolanta Sychowska Kavedžija oraz współorganizator całego wydarzenia – przedstawiciel polskiej mniejszości narodowej miasta Zagrzebia Slaven Kale. W swoich przemówieniach podkreślili znaczenie Dnia Niepodległości dla pielęgnowania polskiej kultury i języka wśród członków polskiej diaspory. Uroczystość uświetniła swoim występem grupa wokalna „Wista”, wykonawszy kilka tradycyjnych polskich pieśni, w tym odśpiewawszy hymn Polski. Po części oficjalnej uczestnicy mogli delektować się tradycyjnymi polskimi potrawami – pierogami.

Dan nezavisnosti

Poljaci u Zagrebu tradicionalno su proslavili svoj nacionalni blagdan – poljski Dan nezavisnosti. Svečanost je održana 13. studenoga 2024. godine u našem sjedištu. Okupljene Poljake i njihove goste na početku su pozdravili veleposlanik Republike Poljske u Republici Hrvatskoj Paweł Czerwiński, predsjednica Poljske kulturne udruge „Mikolaj Kopernik” Jolanta Sychowska Kavedžija te suorganizator tog susreta, predstavnik poljske nacionalne manjine grada Zagreba Slaven Kale. U svojim govorima naglasili su značaj Dana nezavisnosti za njegovanje poljske kulture i jezika među pripadnicima poljske dijasporie. Svečanost je svojim nastupom uveličala vokalna skupina „Wista” koja je izvela nekoliko tradicionalnih pjesama te poljsku himnu. Nakon službenog dijela prisutni su mogli uživati u tradicionalnom poljskom jelu – pierogama.

Fot. NIP.

Dni z Kopernikiem

Uczniowie Polskiej Szkoły w Zagrzebiu wraz z rodzicami uczestniczyli w dniu 25 października w warsztatach astronomicznych, które przygotowali pracownicy zaprzyjaźnionej już nam Zvezdarnice.

W tym roku PTK „Mikołaj Kopernik” we współpracy ze Szkołą Podstawową Središće w ramach projektu „Dni z Kopernikiem” przygotowało wystawę o życiu i twórczości naszego patrona. Wystawa została otwarta 27 listopada. Prof. Magdalena Najbar-Agičić wygłosiła tego samego dnia wykład dla uczniów szkoły, przybliżając im w ten sposób życie i działalność Kopernika. Uczniowie siódmej klasy ze Središća z zainteresowaniem słuchali wykładu, nie zabrakło również pytań i dodatkowych wyjaśnień. Dwa tygodnie później uczniowie mieli okazję sprawdzić swoje siły w quizie wiedzy o tym wielkim polskim astronomie. W quizie wzięło udział 6 drużyn, a aż dwie drużyny osiągnęły równy, najlepszy wynik i zdobyły główne nagrody.

Dani s Kopernikom

Dana 25. listopada učenici Poljske škole u Zagrebu te njihovi roditelji sudjelovali su na astronomskoj radionici, koju su pripremili zaposlenici prijateljske nam Zvezdarnice.

Ove je godine PKU „Mikolaj Kopernik” u suradnji s Osnovnom školom Središće u okviru projekta „Dani s Kopernikom” pripremila izložbu o životu i djelu našeg zaštitnika. Izložba je otvorena 27. studenoga. Prof. dr. sc. Magdalena Najbar-Agičić isti dan održala je predavanje za učenike škole, približivši im na taj način pojedinosti iz Kopernikova života i djelovanja. Učenici sedmog razreda iz Središća sa zanimanjem su slušali predavanje, a nisu izostala ni pitanja, ni dodatna pojašnjenja. Dva tjedna kasnije učenici imali su priliku provjeriti svoje znanje na kvizu o tom velikom poljskom astronomu. U kvizu je sudjelovalo 6 ekipa, a dvije su postigle isti najbolji rezultat i osvojile glavne nagrade.

Z wystawy w szkole.

Projekt „Kultura, która nas łączy” w Domu Kultury Dubrava. Fot. z archiwum PTK.

Promocja książki *Oaza u Crikvenici*

W dniu 27 listopada w siedzibie PTK „M. Kopernik” odbyła się prezentacja i promocja książki o kolonii Polaków, którzy w burzliwym okresie II wojny światowej znaleźli swoją oazę spokoju w Crikvenicy. Autorką książki jest Janina Kujawska-Tenner, jedna z członkiń polskiej grupy, która przebywała w Crikvenicy. O książce opowiedzieli wydawca i redaktor Damir Agičić, recenzentka Marica Karakaš Obradov oraz tłumacz Slaven Kale.

Predstavljanje knjige *Oaza u Crikvenici*

Dana 27. studenoga u sjedištu PKU „M. Kopernik” održana je prezentacija i predstavljanje knjige o koloniji Poljaka, koji su u burnom razdoblju Drugoga svjetskog rata našli svoju oazu mira u Crikvenici. Autorica knjige je Janina Kujawska-Tenner, jedna od pripadnica poljske skupine koja je boravila u Crikvenici. O knjizi su govorili izdavač i urednik Damir Agičić, recenzentica Marica Karakaš Obradov te prevoditelj Slaven Kale.

Fot. NIP i MV.

Warsztaty bożonarodzeniowe

W tym roku nasze warsztaty bożonarodzeniowe odbyły się 4 grudnia i jak zawsze pełne były radości i kreatywności. Tradycyjnie, Beata Winnicka Bożanović pokazała nam, jak zrobić piękne wieńce, stroiki i inne ozdoby świąteczne. Jej umiejętności i pomysły zawsze zachwycają, a uczestnicy z entuzjazmem tworzyli swoje własne dekoracje. Nowością w tym roku były warsztaty prowadzone przez Krystynę Simić, która nauczyła nas, jak robić artystyczne i oryginalne kartki świąteczne. Jej projekty spotkały się z dużym zainteresowaniem. Wygląda na to, że tworzenie takich kartek świątecznych stanie się naszą kolejną nową tradycją. Projekt zrealizowany dzięki finansowemu wsparciu Savjeta za nacionalne manjine. W ramach tego samego projektu Izabella Glavić 8 grudnia zorganizowała dla dzieci z Polskiej Szkoły, „piernikowanie” – słodkie warsztaty kulinarne cieszą nie tylko dzieci, ale i dorosłych.

W dniu 14 grudnia braliśmy udział w projekcie zorganizowanym przez Dom Kultury Dubrava pt. „Tradycja, która nas łączy”. Podczas wydarzenia wystąpiła grupa wokalna Wisła, która zaśpiewała polskie kolędy, a nasze koleżanki Krystyna Simić i Beata Winnicka Bożanović zaprezentowały, jak wykonać pomysłowe kartki świąteczne. To jak się prezentowaliśmy możecie obejrzeć na naszym YouTube kanale w reżyserii Arka Nizińskiego.

Jak zwykle, zabawa była przednia, a wykonane ozdoby umiliły świąteczny czas i ucieszyły tych, którzy otrzymali te wyjątkowe kartki. Warsztaty bożonarodzeniowe odbyły się również na zagrzebskiej polonistyce. Zorganizowały i poprowadziły je 9 grudnia lektorki dr Kamila Kwiatkowska i dr Małgorzata Vražić. Na warsztatach powstały głównie kartki świąteczne, które zostały potem wysłane do seniorów przebywających w lubelskim Domu Pomocy Społecznej im. Matki Teresy z Kalkuty. Materiały na polonistyczne warsztaty zostały zakupione dzięki funduszom przekazanym przez konsul Emilę Bałę.

Bożićna radionica

Ove godine naša božićna radionica održana je 4. prosinca te je, kao i uvijek, bila puna veselja i kreativnosti. Tradicionalno, Beata Winnicka Božanović pokazala nam je kako izraditi prekrasne vijence, aranžmane i božićne ukrase. Njezine vještine i ideje uvijek nas oduševljavaju, a sudionici su s entuzijazmom stvarali vlastite dekoracije. Novina u ovoj godini bila je radionica koju je vodila Krystyna Simić, koja nas je naučila kako izraditi umjetničke i originalne božićne čestitke. Njezini projekti naišli su na veliko zanimanje. Čini se kako će izrada božićnih čestitki postati naša nova tradicija. Kao i obično, zabava je bila izvanredna, izrađeni ukrasi uveselili su blagdansko vrijeme, a čestitke obradovale one kojima su upućene. Projekt je realiziran uz financijsku podršku Savjeta za nacionalne manjine. U sklopu istoimenog projekta Izabella Glavić za djecu iz Poljske škole organizirala je 8 prosinca „piernikovanje” – slatke radionice vesele ne samo djecu nego i nas odrasle.

Dana 14. prosinca sudjelovali smo u projektu „Tradycja koja nas spaja” u organizaciji Kulturnog centra Dubrava. Na manifestaciji je nastupila vokalna grupa „Wisla” s poljskim božićnim pjesmama, a naše kolegice Krystyna Simić i Beata Winnicka Božanović prezentirale su izradu božićnih čestitki. Kako smo se prezentirali možete pogledati na našem YouTube kanalu u režiji Areka Nizińskog.

Božićna radionica organizirana je na zagrebačkoj polonistici. Organizirale su je i vodile 9. prosinca lektorice poljskog jezika dr. sc. Kamila Kwiatkowska i dr. sc. Małgorzata Vražić. Na radionici su nastale uglavnom blagdanske čestitke koje su onda poslane seniorima smještenima u lublinskom umirovljeničkom domu „Majka Tereza iz Kalkute”. Materijali za radionicu nabavljeni su zahvaljujući sredstvima dobivenima od konzulice Emilije Bale.

Wigilia

Zagrzebska Polonia corocznie spotyka się przed Świętami Bożego Narodzenia na tradycyjnej Wigilii. W tym roku na Wigilii w Koperniku mieliśmy zaszczyt gościć ambasadora Pawła Czerwińskiego z małżonką Agnieszką Czerwińską, konsul Emilię Bałę z córką oraz przedstawicieli słowackiej mniejszości w Chorwacji. Był opłatek, życzenia, a także pyszne pierogi z kapustą i grzybami przywiezione prosto z Polski. Na specjalne zamówienie, Ukrainki mieszkające w Chorwacji przygotowały dla nas pierogi ruskie. Nie zabrakło również śledzia, barszczu i sałatki jarzynowej. Na naszych gości czekały też specjalne prezenty – kalendarz ścienny inspirowany polskimi wycinankami, który został przygotowany przez uczniów i nauczycielkę Katarzynę Rudzińską z Polskiej Szkoły w Zagrzebiu oraz kalendarz biurkowy z ilustracjami wykonanymi przez Grgę Petrova, autora ilustracji do książki o Mikołaju Koperniku wydanej przez nasze Towarzystwo.

Badnjak

Zagrebačka poljska dijaspora svake se godine okuplja prije Božića na tradicionalnom susretu zvanom Badnjak. Ove godine smo na Badnjaku imali čast ugostiti veleposlanika Paweła Czerwińskog sa suprugom, konzulicu Emiliju Balu sa kćeri te predstavnike slovačke manjine u Hrvatskoj. Bio je „opłatek”, čestitanje, te ukusni pierogi sa zeljem i gljivama dovezeni izravno iz Poljske. Po posebnoj narudžbi, Ukrajinke koje žive u Hrvatskoj pripremile su za nas „ruskie pierogi”. Nije nedostajalo haringi, barszcza te francuske salate. Naše goste dočekali su posebni pokloni – zidni kalendar inspiriran poljskim zrezankama koji su pripremili učenici Poljske škole i učiteljica Katarzyna Rudzińska, te stolni kalendar s ilustracijama koje je Grgo Petrov izradio za knjigu o Nikoli Koperniku, a koju je objavila naša Udruuga.

Prevela Magdalena Najbar-Agičić

**Emanuel Clemens
Dworski.**

O poljskom konzulu u Sušaku, kapetanu fregate Emanuelu Clemensu von Dworskom (1875.-1941.)

Poljska manjina, osim krajem 19. i u prvoj polovici 20. stoljeća, na području današnje Hrvatske nikada nije bila izrazito brojna. Ipak, to ne znači da među ovdašnjim Poljacima i poljskim potomcima nije bilo osoba koje su se istaknule radom na povezivanju Poljaka i Hrvata i doprinosom hrvatskoj kulturi, znanosti, gospodarstvu i političkom životu. Dovoljno je spomenuti izumitelja i poduzetnika Eduarda Slavoljuba Penkalu, zagrebačkog gradonačelnika Adolfa Mošinskog, društvenog i kulturnog djelatnika Emilija Laszowskog, pedijatricu Bronisławu Prašek-Całczyńską i skladatelja Ludomira Michała Rogowskog.

Na području današnje Hrvatske djelovali su i neki danas gotovo zaboravljeni Poljaci, primjerice grofica Teresa Erdödy (rođ. Raczyńska), general Aureli Serda Teodorski te kapetan fregate Austro-Ugarske monarhije i počasni konzul Republike Poljske u Sušaku Emanuel Clemens von Dworski.

U ovom članku ukratko će se predstaviti život i rad potonjeg, Emanuela Clemensa von Dworskog. Istraživanje njegove ostavštine, koja se čuva u Vili Dworski u Rijeci, u kojoj je proveo veći dio svog života, omogućila je njegova unuka, Marijana Dworski.

Djetinjstvo, mladost i služba u austrougarskoj ratnoj mornarici

Krenimo tragom života budućeg poljskog konzula i kapetana fregate Austro-Ugarske Monarhije. Emanuel Clemens rođen je 1875. godine u gradu Černivci (danas u zapadnoj Ukrajini), tada prijestolnici Bukovine, jedne od krunskih zemalja Austro-Ugarske Monarhije.

Obitelj Emanuela Clemensa Dworskog.

Emanuelov otac, Emanuel Antoni Dworski, djelovao je kao pedagog i klasični filolog isprva u Bukovini, a zatim u Jarosławu u Galiciji, da bi potom bio na položaju prosvjetnog inspektora narodnih škola u Zapadnoj Galiciji. Posljednje dvije godine života posvetio je organizaciji školstva za izbjeglice i vojnike u Beču (preminuo je 1916. godine).

Budući poljski konzul Emanuel Clemens, s navršениh tek 14 godina, 1890. godine napustio je roditeljski dom i otišao na drugi kraj Austro-Ugarske Monarhije, u Rijeku, u Carsko-kraljevsku vojno-pomorsku akademiju. To nije bio izoliran slučaj jer je tu akademiju (koja je djelovala od 1866. do 1914. godine) pohađalo najmanje 29 Poljaka. U akademiju su primani mladići nakon završene male mature, odnosno četiri razreda gimnazije. Emanuel Clemens je Carsko-kraljevsku vojnu akademiju završio 1894. godine. Kasnije je na toj akademiji i predavao.

Od završetka akademije pa do kraja Prvoga svjetskog rata Emanuel Clemens je služio u austrougarskoj ratnoj mornarici. Njegovo prvo veliko putovanje u službi Austro-Ugarske bila je plovidba kroz Tihi ocean na putu prema kojem je posjetio regiju Hadramaut na Arapskom poluotoku. Cilj putovanja bili su Solomonski otoci, na kojima je došlo do sukoba s lokalnim stanovništvom u kojem je poginuo direktor Carskog i kraljevskog geološkog društva iz Beča barun Fullon von Norbeck. Godine 1906. Emanuel Clemens je s austrougarskom mornaricom putovao na Daleki istok, kada je posjetio Cejlon, Kinu, Koreju i Japan. Do danas su ostale sačuvane brodske knjige motrenja koje je Dworski vodio na svojim mornaričkim putovanjima.

Emanuel Clemens je aktivno sudjelovao u Prvome svjetskom ratu, tijekom kojeg se, među ostalim, na brodu SMS Helgoland borio u nekoliko bitki kod Otrantskih vrata. Godine 1918. stekao je položaj kapetana fregate austrougarske ratne mornarice i te mu je godine austrijski car i hrvatsko-ugarski kralj Karlo I. dodijelio dopuštenje da koristi plemićki dodatak von.

U službi Austro-Ugarske Monarhije.

Imenovanje delegatom mornarice SHS u Rijeci.

U novoj stvarnosti: Počasni konzul Republike Poljske u Sušaku

Te se godine raspala Austro-Ugarska Monarhija, država kojoj je Emanuel vjerno služio gotovo 24 godine. Krajem 1918. mornarica Slovenaca, Hrvata i Srba imenovala ga je svojim delegatom u Rijeci. U ime novostvorene Države Slovenaca, Hrvata i Srba, kasnije Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca za ratnu mornaricu trebao je u Rijeci i okolici preuzeti sve objekte, uređaje i materijal bivše Austro-Ugarske Monarhije.

Ipak, zbog poljskog državljanstva nije zaposlen u mornarici Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, a nije prešao niti u novonastalu mornaricu Republike Poljske. Odlučio je ostati živjeti u Rijeci. Naime, bio je u braku s Hrvaticom Nadom Ružić, o čemu će više riječi biti u nastavku članka. Umirovljen je 1919. godine. Nakon završetka Prvoga svjetskog rata Emanuel Clemens von Dworski uzdržavao se kao upravitelj nekretnina svog tasta, Juraja Gjura Ružića.

Godine 1932. ministar vanjskih poslova Republike Poljske Józef Beck imenovao ga je počasnim konzulom Republike Poljske u Sušaku (danas dijelu Rijeke), a konzulat je počeo s radom naredne godine. Von Dworski je prvi i do sada jedini počasni konzul Republike Poljske na području današnje Rijeke. Počasni konzulat bio je smješten u vili na Pećinama u kojoj su Nada i Emanuel Clemens živjeli. Na položaju konzula von Dworski se uglavnom bavio pitanjima mogućeg pokretanja trgovinskog pomorskog prometa s Poljskom, posredništvom u izdavanju poljskih dokumenta, davanjem informacija poljskim turistima te prosljeđivanjem propagandnog materijala tisku Kraljevine Jugoslavije, kao i obilježavanjem važnih godišnjica vezanih uz Poljsku (primjerice godišnjice smrti poljskog državnika, maršala Józefa Piłsudskog). Treba napomenuti da na Sušaku tada nije živjelo mnogo Poljaka (na čelu tamošnje poljske zajednice nalazio se poljski general Aureli Serda Tedorski).

Za rad u službi Republike Poljske poljski predsjednik Ignacy Mościcki 1938. dodijelio je Emanuelu Clemensu von Dworskom Zlatni križ za zasluge.

Nakon početka Drugoga svjetskog rata i njemačko-sovjetske okupacije Poljske, tokom 1940. godine, većina poljskih dobrovoljaca koji su preko Sušaka odlazili u Italiju i potom u Francusku kako bi tamo stupili u redove Poljske vojske, dolazila je u kuću von Dworskog, koji im je pomagao kod prelaska granice iz Jugoslavije u Italiju.

Obiteljski život i dom Emanuela Clemensa von Dworskog

Emanuel Clemens 1911. godine oženio je petnaest godina mlađu Nadu Ružić, kćer Jurja Gjura Ružića (iznimno uglednog i bogatog sušačkog vlasnika tvornice kože, kućevlasnika i gradonačelnika Sušaka), ujedno unuku nekadašnjeg zagrebačkog gradonačelnika Nikole Badovinca. Treba napomenuti da je jedan Nadin brat, Viktor Ružić, kasnije bio na položaju bana Savske banovine (teritorijalne jedinice Kraljevine Jugoslavije), a njezin drugi brat, Gjuro mlađi, bio poput svog oca gradonačelnik Sušaka.

Emanuel Clemens je s Nadom imao troje djece: uglednog hrvatskog pomorca i pravnika Emanuela Jerzyja, kipara Adama i oceanografa Jurja. Premino je na Sušaku 31. prosinca 1941. godine. Pokopan je u mauzoleju obitelji Ružić na Trsatu u Rijeci.

Sa suprugom Nadom.

**Emanuel Clemens
von Dworski.**

Vila Dworski, kuća u kojoj je bio smješten počasni poljski konzulat, i nakon ukidanja konzulata nakon propasti Kraljevine Jugoslavije i Emanuelove smrti 1941. godine, ostala je otvorena za Poljake, točnije za izbjeglice iz Poljske. Tako je u drugoj polovici 1942. godine u toj vili boravila Maria Potocka, članica ugledne poljske aristokratske obitelji, koja je bila na čelu Građanskog odbora koji je brinuo o koloniji Poljaka u obližnjoj Crikvenici. Dvije godine kasnije, u siječnju 1944. godine, jedan od dječaka iz te poljske kolonije predan je obitelji Dworski da se o njemu brinu. Riječ je o dječaku Wojciechu Zawistowski, koji je oslijepio u eksploziji granate u Rijeci.

Više od 80 godina nakon smrti počasnog poljskog konzula u Sušaku, kapetana fregate Emanuela Clemensa von Dworskog, 2022. godine Vila Dworski ljubaznošću njegove unuke Marijane Dworski ponovno je otvorila svoja vrata Poljacima. Od te se godine u vili održavaju proslave najvažnijih poljskih državnih praznika: Dana Ustava 3. svibnja i Dana nezavisnosti.

Nakon gašenja udruge riječkih Poljaka, Poljske kulturne udruge „Fryderyk Chopin“, Vila Dworski postala je novi centar poljske manjine ne samo iz Rijeke, nego i iz cijele Primorsko-goranske županije. Prilika je to da se i lik počasnoga poljskog konzula u Sušaku, kapetana fregate Emanuela Clemensa von Dworskog, polako otrgne od zaborava.

Slaven Kale

Grobница obitelji Ružić.

Ciekawostki z pobytu w Polsce w 2024 r.

Tegoroczny pobyt w Polsce w lipcu obfitował w mnóstwo nowych wrażeń i doznań, począwszy od mojego Poznania, poprzez Trójmiasto (szczególnie Gdańsk), do interesujących miejsc w Warszawie.

Stary Rynek w Poznaniu.

Renesansowy Ratusz w Poznaniu.

Wspaniałe wrażenie zrobił na mnie Gdańsk, pełen niesamowitych zabytków, muzeów, rejs statkiem po Motławie, Westerplatte. No i ten Bałtyk, jakże inny niż Adriatyk, otwarte morze, szerokie plaże...

Uroki Bałtyku.

Nie będę opisywać szczegółów, bo zapewne są wszystkim znane, ale chcę wspomnieć o fenomenalnym Europejskim Centrum Solidarności, mieszczącym się w Gdańsku przy pl. Solidarności 1. Jest to nowoczesny obiekt, wyposażony w mnóstwo eksponatów i pełen audiowizualnych efektów z wykorzystaniem najnowszych technologii. A trzeba mieć też dużo szczęścia, by akurat trafić tam na legendę Solidarności, (byłego) prezydenta Lecha Wałęsę!

Wszystkie zdjęcia w tekście z archiwum autorki.

W pięknym miejscu przy dobrym trunku.

Pomnik Poległych Stoczniovców 1970.

Wnętrze muzeum.

Lech Wałęsa.

POLSKIE TOWARZYSTWO KULTURALNE
POLSKA KULTURNA UDRUŻA

W końcu Warszawa i Centrum Nauki Kopernik. Mój podziw wzbudziły tam liczne ekspozycje, ciekawostki z dziedziny fizyki, prezentacje, warsztaty dla zainteresowanych, zastosowanie nowoczesnej technologii. W Centrum znajduje się Strefa Eksperymentowania, a w Teatrze Wysokich Napięć można obejrzyć „wciągające spektakle z prądem w roli głównej oraz zaskakujące pokazy naukowe [...] eksperymenty z różnych dziedzin nauki”¹; ponadto działa tam Teatr Robotyczny, czyli:

„[...] jedyny teatr w Polsce, w którym zobaczysz zaawansowane technologicznie humanoidy – RoboThespians. Poruszają się przy pomocy sprężonego powietrza – potrafią mówić w wielu językach, gestykulować, poruszać głowę i wyrażać emocje. Głosów użyczyli im znakomici aktorzy. Powstały w brytyjskiej firmie Engineered Arts Ltd., która stworzyła już cztery pokolenia tych sympatycznych robotów. W Teatrze Robotycznym Centrum Nauki Kopernik występuje obecnie trójka młodych, humanoidalnych aktorów.”²

Jest również Majsternia, gdzie można np. samodzielnie wybudować maszynę latającą, zrobić katapultę czy stworzyć jakąś niesamowitą maszynę; laboratoria i mnóstwo innych atrakcji jak „łóżko fakira” czy tajemnicze Wahadło Foucaulta, kabina mierząca natężenie krzyku, urządzenia do przeróżnych ćwiczeń mentalnych, percepcyjnych, naukowych oraz planetarium.

Ciekawe było spotkanie ze sztuczną inteligencją, robotami humanoidalnymi, z którymi można prowadzić rozmowę, zapytać... Na przykład, robot (kobieta?), która uprzejmie zaproponowała swoją pomoc przy wyjaśnianiu różnych kwestii, a nawet przywitała nas mówiąc: „Bok”.

1 <https://www.kopernik.org.pl/wystawy/teatr-wysokich-napiec>

2 <https://www.kopernik.org.pl/wystawy/teatr-robotyczny>

Dalej, ku mojej radości, nasz słynny astronom Mikołaj Kopernik w całej okazałości! Na zadawane pytania, m.in. o wiedzę na temat Chorwacji, odpowiedział, że: „jest to piękny kraj o bogatej tradycji i historii, ale niestety nie miałem okazji podróżować po Chorwacji w swoich czasach...”

Potwierdził też (raz jeszcze) swoją teorię, że to właśnie Ziemia obraca się wokół Słońca (pytanie było podchwytliwe) i stwierdził, że to właśnie ta rewolucyjna teoria uczyniła go sławnym. Piękne spotkanie!

Bardzo polecam obejrzenie w planetarium Centrum Kopernik filmu *Halo Ziemia* o wiecznym poszukiwaniu kontaktu z istotami pozaziemskimi poprzez prezentację historii ludzkości.

W Warszawie, w Soho Art Center, obejrzałam również świetną immersyjną wystawę poświęconą twórczości Gustava Klimta. Taki typ wystawy pozwala na „zanurzenie się” i pełniejsze doświadczanie monumentalnych obrazów Gustava Klimta w 360-stopniowej podróży do świata jego estetyki i wyobraźni. Odwiedzający mogą podziwiać około 300 jego dzieł, które ożyły dzięki najnowszej technologii i cieszyć się najbardziej kultowymi dziełami artysty zaprezentowanymi w przestrzeni VR. To warto obejrzeć i przeżyć!

Lidia Cieślińska Żivčić

Robot Mikołaj Kopernik.

„Kulturno blisko lokalno stanovništvo, mogućnost bavljenja vodenim sportovima i relativno tolerantne talijanske okupacijske vlasti, koje su na šetalištu čak organizirale popodnevne koncerte vojnog orkestra, izbjeglicama su u Crikvenici stvarali uvjete boravka gotovo kao da su na odmoru. Unatoč ograničenju prava, nedovoljnoj opskrbi i materijalnoj oskudici, tu koloniju izbjeglica moglo se smatrati sretnim otokom mira i sigurnosti u moru rata koji je bjesnio Europom, posebno u usporedbi s Poljskom obuhvaćenom terorom.“ Janina Kujawska-Tenner, *Oaza u Crikvenici*.

O knjizi *Oaza u Crikvenici* Janine Kujawske-Tenner

U ruke hrvatskih čitatelja predajemo knjigu o Poljacima u Crikvenici i na otoku Krku, koji su tamo boravili u teškim vremenima Drugoga svjetskog rata.

Hrvatskog izdanja knjige ne bi bilo bez susretljivosti predsjednika švicarske Zaklade „Archivum Helveto-Polonicum“ Jaceka Sygnarskog i nasljednikâ autorice Janine Kujawske-Tenner: njezinih nećaka Piotra i Bogdana Grudzińskog. Zahvaljujem izdavaču i uredniku, Damiru Agičiću, što je prihvatio ideju prijevoda na hrvatski ove knjige, recenzenticama Marici Karakaš Obradov i Małgorzati Vračić te grafičkom uredniku Arkadiuszu Nizińskom. Oko lokacije objekata u kojima su boravili Poljaci pomogao mi je Damir Gašparović, zahvaljujući kojem smo otkrili gdje se nalaze Hotel Slavija, Vila Ružica i Hotel Liburnija u kojima su crikveničku epizodu svog života proveli akteri knjige Janine Kujawske-Tenner (enigmom ostaje položaj nekadašnjeg pansiona Juliana). Engleskog prijevoda ne bi bilo bez pomoći Tee Rosić iz Muzeja grada Crikvenice, koja me spojila s kćerkom jedne od djevojčica koja je boravila u Crikvenici tijekom Drugoga svjetskog rata, kćerkom Marije Tyszkiewicz – Krystynom Skarbek, koja prevela knjigu na engleski.

Nekoliko riječi o autorici knjige

Poljska onkologinja Janina Kujawska-Tenner, rođena je 1928. godine u mjestu Brzezinki u Šleskoj u obitelji liječnika Kazimierza i Marije Kujawske. Nakon završetka medicinskog studija više od trideset godina vodila je Onkološki zavod u Krakovu. Istaknula se u pokretu za poboljšanje palijativne skrbi u Poljskoj. Jedna je od osnivačica i prvi predsjednik Društva prijatelja bolesnih „Hospicij“ u Krakovu, prve hospicijske udruge u Poljskoj. Početkom devedesetih Kujawska-Tenner osnovala je Savjetovalište za palijativnu terapiju u Krakovu. Organizirala je školovanja i tečajeve palijativne skrbi, popularizirala je svjetska dostignuća na polju palijativne skrbi i liječenju karcinoma u Poljskoj. Imenovana je prvim počasnim predsjednikom Poljskog društva palijativne medicine. Preminula je u Krakovu 2020. godine.

Janina Kujawska-Tenner iznimno pedantno pristupila je radu na knjizi o grupi Poljaka koji su boravili u Crikvenici i na otoku Krku. Tijekom rada na pripremi hrvatskog izdanja knjige, nismo u njoj pronašli niti jednu značajniju tvrdnju, koja ne bi odgovarala činjenicama. Jedini detalj koji je vrijedilo popraviti je prikazivanje Crikvenice kao dijela Dalmacije, umjesto Kvarnera.

Kako je uopće došlo do vala poljskih izbjeglica u Hrvatskoj početkom Drugoga svjetskog rata?

Val poljskih izbjeglica, prvenstveno vojnika poljske vojske, prolazio je Kraljevinom Jugoslavijom od početka Drugoga svjetskog rata do 1941. i kapitulacije Jugoslavije. Naime, preko te zemlje vodile su izbjegličke rute kojima su poljski vojnici iz Poljske (koji su prolazili preko Rumunjske), ali i oni koji su bili internirani u kampovima u Mađarskoj, te civilno stanovništvo bježali na Zapad. Preko mađarsko-jugoslavenske granice od studenog 1939. do

siječnja 1940. u akciji kriptonima Drava prebačeno je 1300 poljskih vojnika. Vojnicima je bio cilj doći do Francuske i tamo se priključiti novoosnovanoj poljskoj vojsci u borbi protiv Nijemaca.

Vrijedi spomenuti da su mnogi izbjeglice prošli kroz Zagreb, gdje su im pomagali Generalni konzulat Republike Poljske, poljska udruga „Poljsko ognjište” i Društvo prijatelja Poljske (od 1940. Društvo prijatelja poljskoga naroda). Tada je organizirana i Sekcija za pomoć poljskim izbjeglicama pri navedenom društvu na čelu koje je bio dr. Andrija Štampar. Poljacima su pomagali, među ostalima, Julije Benešić, Bronisława Prašek-Całczynska, Olga Flaker-Olszewska i Marija Hamm.

Samo u zagrebačkom prenoćištu Crvenog križa do studenoga 1939. prenoćilo je više od 500 Poljaka. O veličini te humanitarne akcije svjedoči podatak da je do kraja svibnja 1940. podijeljeno gotovo 14 tisuća komada civilnih odjela, obuće i rublja. Iz Zagreba su poljski vojnici svakodnevno odlazili, među ostalim, vlakom preko Ljubljane i Italije do postaje Ventimiglia na francuskoj granici. U rujnu 1940. hrvatske vlasti uvele su oštre restrikcije za izbjeglice iz Poljske. Tijekom 1939. i 1940. kroz Zagreb je prošlo čak 17 tisuća poljskih vojnika.

Kada je u lipnju 1940. Italija stupila u rat, kroz Zagreb su počele dolaziti žene i djeca, koje su ovdje ostajale neko vrijeme prije nego bi nastavljale put. Važno transportno središte za poljske vojnike u početku rata bio je i Split, odakle su jedni dalje plovili do francuskog Marseillesa, a drugi preko Grčke do Sirije.

Vrijedan izvor informacija o zajedničkoj prošlosti

Puno je fragmenata poljsko-hrvatskih veza iz razdoblja Drugoga svjetskog rata koje spominje autorica. Priča o boravku Poljaka u Crikvenici povezana je s nekadašnjim Počasnim konzulatom Republike Poljske u riječkom Sušaka, gdje je jedna od predvodnica poljske kolonije u Crikvenici, grofica Maria Potocka, boravila nekolikom mjeseci tijekom rata. U nekadašnjem poljskom konzulatu, točnije u obitelji počasnog konzula Emanuela Dworskog kasnije je živio i dječak iz crikveničke kolonije, slijepi Wojeciech Zawistowski, poslije značajan poljski informatičar.

Jedan od aktera priče Marije Kujawske-Tenner je i poznati hrvatski književni povjesničar i teoretičar, Aleksandar Flaker, rođen u Poljskoj, povremeni član poljske kolonije u Crikvenici.

Marija Kujawska-Tenner spominje i pomoć koju je kolonija dobivala od zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca, o čemu će više na promociji knjige u Crikvenici u svibnju 2025. godine govoriti monsinjor Juraj Batelja.

Priča Marije Kujawske-Tenner pomalo podsjeća na roman Miljenka Jergovića, *Wilimowski*, o profesoru krakovske rudarske akademije u miru, Tomaszu Miroszewskom koji s bolesnim sinom dolazi iz Poljske u blizini Crikvenice, u Švapsku kuću – u Hotel Orion i to baš uoči Drugoga svjetskog rata, 1938. godine.

Preporučujem Vam da uzmete u ruku knjigu „Oaza u Crikvenici” i upoznate se s tom neobičnom pričom, sa sudbinama Poljakinja i Poljaka koji su u vrijeme Drugoga svjetskog rata nakratko našli predah od ratnih strahota na hrvatskom Jadranu, u Crikvenici. Jer, kako je to zapisao povjesničar Hrvoje Klasić, „Drugi svjetski rat ne prestaje intrigirati niti gotovo stoljeće nakon njegova početka. (...) Kao rijetko koji ovaj rat je iz ljudi izvukao ono najgore, ali i najbolje. Upravo o tome, i jednom i drugom, svjedoči ova kratka, ali poticajna i poučna priča”.

Slaven Kale

POLSKIE TOWARZYSTWO KULTURALNE
POLJSKA KULTURNA UDRUGA

Powracające dusze

Na zimowe niebo wstąpił Orion po schodach ze śnieżnych chmur, jego gwiazdny pas lśnił na skutym mrozem granacie. Podniósł wysoko łuk, strzała spływała kometą na ośnieżone pola. Powietrze było krystalicznie czyste, wbijało się w nozdrza igiełkami zimna. Ludzie wydechali ciepło swoich serc. Wyglądało to tak, jakby dusze opuszczały ich ciała. Może tak było naprawdę? Może ich dusze ulatywały z ciał i wznosiły się ku gwiazdom, by na chwilę nacieszyć się idealnym pięknem? Oddychały, unosiły się wreszcie wolne, zderzały się z innymi duszami, wtedy rozbłykiwały światłem, z którego powstawały nieznane wcześniej gwiazdy. Dołączały do gwiazdozbiorów i dopowiadały nowe historie do znanych od wieków mitów. Czasem spadały deszczem na ziemię i z sykiem topiły się w śniegu. Zostawały po nich kałuże, które powoli pokrywał lód. Rano na pola zlatywały stada wron, gawronów i kruków, które z ciekawością przeglądały się w tych lodowych lustrach, wygładzały swoje pióra i otrzepywały je z płatków śniegu, których bieli nie lubiły. Jedne z luster były popękane, jak dusze, z których powstały, inne lśniące i gładkie. Po nocnych podróżach niektóre pokornie wracały do ciał, inne uparte i zbuntowane, uciekały coraz wyżej, nie zamierzały wracać.

Ludzie nad ranem budzili się z sennych koszmarów i czuli w sobie pustkę.

Żyli dalej, pracowali, robili zakupy, kupowali prezenty na święta, czekali na kolejne urodziny, ale nie było już tak, jak wcześniej. Świat był dla nich pęknięty i pełen skaz.

Wszędzie widzieli brak i straty. Nie wiedzieli tylko, że zgubili dusze. Nie, nie podpisali żadnego cyrografu, nie sprzedali duszy diabłu, po prostu ją stracili. Ich dusze nie chciały już żyć w ich ciałach, było im tam niewygodnie. Czasem, po wielu latach wracały, nie wiadomo dlaczego. Może to tęsknota ściągała je z powrotem?

Zapełniały pustkę nieznanymi wcześniej kolorami i dźwiękami, którymi nasiąknęły tam, na górze, pośród gwiazd. Kapały się w mlecznej pianie mgławic, przysiadają na pierścieniach Saturna. Udzielała się im jego melancholia, może właśnie wtedy pierwszy raz od dawna zatęskniły za ludźmi, których porzuciły? Żal było wracać, ale tęsknota była większa, więc wracały niezapowiedziane. Ich przybycia nie poprzedzały żadne tajemne znaki. Po prostu sfruwały z płatkami śniegu, mokre od deszczu albo rozgrzane wrześnieowym lub czerwcowym słońcem. Widziały je jedynie zwierzęta, ptaki wymijały je w locie, koty jeżyły futro i prychały na ich widok, psy cicho warczały zbudzone ze snu. A one krążyły chwilę, jakby ostatni raz chciały się nacieszyć wolnością. Potrafiły dostać się do domów i mieszkań, mimo zamkniętych drzwi. Zastawały swojego, długo niewidzianego człowieka, przy codziennych czynnościach. Ktoś przygotowywał śniadanie, jeszcze inny czytał lub spał. Nie byli przygotowani na taki powrót, coś się w nich zmieniało, nie potrafili powiedzieć dlaczego. Ich skóra stawała się gładsza, inaczej się poruszali. Młodnieli.

Przypominali sobie o tym, co lubili, kiedy byli dziećmi.

Wracały do ich życia przedmioty, książki, pasje, które odrzucili w kącie dawno temu. Ich zwierzęta patrzyły na to wszystko podejrzliwie. Skąd nagle to całe zamieszanie? Kiedyś było tak spokojnie. Były pewne, że ich właściciel zupełnie postradał zmysły i może tak właśnie było? Może powracające dusze były trochę szalone? Tak właśnie wpłynęły na nie spacer po pierścieniach Saturna i po Mlecznej Drodze. W oczach pojawiał się dawny blask, pod powiekami znów migotały świetliki żrenic. Czasem światło spływało cienkimi strużkami po policzkach w kąci ust. Miało smak morza i wolności.

Katarzyna Badnarska-Maj

Katarzyna Bednarska-Maj, ur. w 1977 r., absolwentka Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Interesuje się przenikaniem malarstwa i literatury, szczególnie bliska jest jej twórczość Charlesa Baudelaire'a i literatura XIX w. Jest miłośniczką naszego Towarzystwa.

Witold Pruszkowski (1846-1896), *Spadająca gwiazda*, 1884, olej na płótnie, MNW.

Witold Pruszkowski

In memoriam: Jadwiga Jakus

Droga Nasza Jadziu!

Byłaś długoletnią członkinią Polskiego Towarzystwa Kulturalnego „M. Kopernik” w Zagrzebiu, ale największy ślad pozostawiłaś w naszej grupie wokalnejszy „Wisła”. Lubiłaś z nami śpiewać, brać udział w próbach, występach, koncertach. Kilkuletnie wspólne śpiewanie wzbogaciło całą „Wisłę” o Twoją radość życia, Twoje poczucie humoru. Cechował Cię szczególny patriotyzm, przywiązanie do polskiej tradycji, co przekazałaś również swojej Rodzinie, z której byłaś bardzo dumna. Cieszyliśmy się razem z Tobą, kiedy opowiadałaś, że rodzina powiększyła się o kolejne wnuczątko. Lubiłaś recytować, z dobrą dykcją, z dużym poczuciem dumy, że jesteś Polką. W wydaniu specjalnym „Kopernika” poświęconemu „Wiśle”, w 2017 r. napisałaś:

„Śpiewając zmniejszam swoją tęsknotę za Wisłą i wszystkimi rzekami, jeziorami, górami, za całą moją Polską”.

Niestety, ciężka choroba wyrwała Cię z naszego polskiego środowiska i ostatni raz zaśpiewałaś z nami w Dniu Kobiet bieżącego roku, kiedy odwiedziłyśmy Cię w Vrbovcu. Z powodu choroby nie byłaś również na promocji swojej książki Przysłowia, którą poświęciłaś swoim synom.

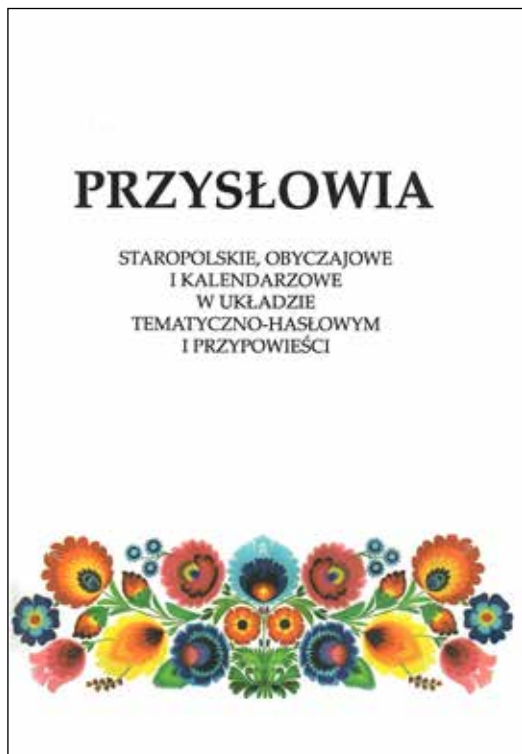
Droga Jadziu, pozostawiasz wielką pustkę w wokalnejszy grupie „Wisła”, w sercach Twoich koleżanek i kolegów, ale będziesz żyć w naszych sercach i wspomnieniach.

Twoim najbliższym przekazujemy głębokie wyrazy współczucia i jesteśmy myślami z Nimi w tych trudnych chwilach, gdyż wiemy, jak ogromną stratę przeżywają. Spoczywaj w pokoju wiecznym!

Janina Wojtyna-Welle

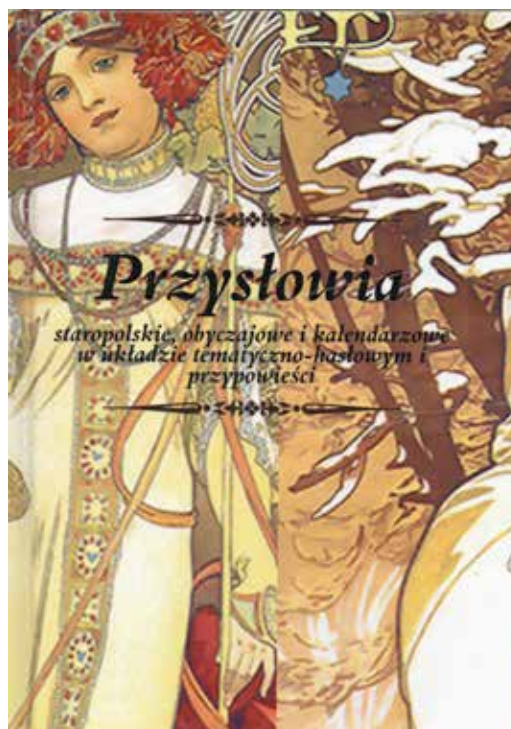

Spotkanie w Vrbovcu.

Książka J. Jakus wydana przez Przedstawiciela polskiej mniejszości narodowej miasta Zagrzebia, Slavena Kale w 2023 r.

Książka J. Jakus wydana przez nią własnym sumptem.

Polskie Towarzystwo Kulturalne „Mikołaj Kopernik” w Zagrzebiu;
Poljska kulturna udruga „Mikolaj Kopernik” u Zagrebu
10000 Zagreb, Savska 34/36, Hrvatska

Tel: 00385 1/ 49 21 919

e-mail: kopernik@kopernik.hr

Strona internetowa: www.kopernik.hr

Profil na Facebooku: <https://www.facebook.com/ptkkopernik>

Uredništvo/Redakcija:

Urednica/Redaktor: Małgorzata Vražić

Članovi uredništva/Członkowie redakcji: Damir Agičić, Magdalena Najbar-Agičić, Arkadiusz Niziński, Marek Stanojević, Jolanta Sychowska-Kavedžija, Beata Winnicka-Božanović, Janina Wojtyna-Welle, Ewa Zrno

Distribucija: Poljska kulturna udruga „Mikolaj Kopernik” u Zagrebu

Naklada: 150 primjeraka

Tisak: Banian ITC, Zagreb

Grafička oprema: Ibis grafika, Zagreb

Bilten se izdaje uz finansijsku pomoć Savjeta za nacionalne manjine RH te Udruženja Wspólnota Polska iz Ureda Ministarstva vanjskih poslova.

Biuletyn jest wydawany przy finansowym poparciu Rady do spraw Mniejszości Narodowych Republiki Chorwackiej oraz Stowarzyszenia Wspólnota Polska ze środków Ministerstwa Spraw Zagranicznych za pośrednictwem Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”.

U broju su korišteni materijali koje su poslali članovi PKU „Mikolaj Kopernik”. Korištene fotografije i grafike su javno vlasništvo ili pripadaju PKU „Mikolaj Kopernik”, čine privatnu zbirku i ne podliježu autorskoj zaštiti. Slike koje se odnose na pojedine događaje korištene su u skladu s dogovorom s vlasnicima slika u skladu s autorskim pravom.

Informacja o zadaniu publicznym:

Informujemy, że PTK M. Kopernik otrzymało dofinansowanie ze środków Ministerstwa Spraw Zagranicznych za pośrednictwem Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”.

Obszar/podobszar: Media polonijne

Nazwa zadania publicznego: Świat opisany po polsku – wsparcie mediów polonijnych w Europie Środkowej, Środkowo-Wschodniej, Azji i krajach byłego ZSRS.

Działanie: KOPERNIK.

Informujemy, że PTK M. Kopernik otrzymało dofinansowanie ze środków Ministerstwa Spraw Zagranicznych za pośrednictwem Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” w ramach konkursu „POLONIA I POLACY ZA GRANICĄ 2024 – REGRANTING”.

Tytuł projektu: Biuletyn „Kopernik”.

W obiektywie

WOŚP w Koperniku. Będzie się działo!

W następnym numerze:

- **WOŚP**
- **Dni z Kopernikiem**
- **Słoneczna wystawa**
- **Nostalgiczny DKF z atmosferą jak za dawnych lat...**
- **140 rocznica urodzin Stanisława Ignacego Witkiewicza (1885-1939) i 110 rocznica śmierci jego ojca Stanisława Witkiewicza (1851-1915)**